

ПАТРІОТИЧНЕ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Каплуновська Олена Миколаївна,
Запорізька обласна академія післядипломної педагогічної освіти
м. Запоріжжя, Україна

Культурна ситуація початку ХХІ століття характеризується складністю та багатозначністю, минуле та сучасне існують поруч у культурному просторі сучасності. Розпад Радянського Союзу, а разом із ним зникнення багатонаціональної радянської ідентичності загострив значимість розуміння реальних феноменів етнонаціональної ідентифікації. На наших очах виростає покоління молодих людей позбавлених почуття національної гідності, гордості, якому насаджується безкультур'я, нівелюється совість, деградується мораль, честь, справедливість та меркантилізм. Ці проблеми є серйозними загрозами національній безпеці України.

Дані соціологічних досліджень засвідчують, що рівень патріотизму українських громадян є недостатньо високим. За даними опитування проведеного Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова у 2007 р на запитання «Чи вважаєте Ви себе патріотом України?» 44,2 % респондентів відповіли «так», 35,6 % «скоріше так», 9,7 % «скоріше ні», 4,3 % «ні», 6,2 % «важко відповісти». Згідно результатів соціологічного опитування, що проводилося Центром соціальних досліджень «Софія» в серпні 2007 року, 40% українців хотіли б виїхати за кордон. Ще кожен шостий громадянин України бажає емігрувати назавжди. Кожен десятий опитаний зовсім не пишається своїм громадянством, «скоріше не пишається» і того більше - 17,2% [12]. Не однозначним виявилось ставлення українців і до Дня незалежності. Згідно соціологічних опитувань, що проводились Центром Разумкова у серпні 2008 року великим святом цей день вважають 16% українців, звичайним святом - 44% українців, звичайним вихідним днем - 31% співвітчизників [13].

Зміна культурної парадигми поставила людство на межу між часовими та темпоральними структурами, що обумовило високу комунікативність, переборенням замкнутості культур, етнічних стереотипів, плюралізмом культурних кодів і багато вимірністю змістів. У цій новій культурно-просторовій зміні особливого значення набувають процеси комунікації представників різних культурних спільнот. У сучасному світі багато людей залучені одночасно у дві, три та більше культур. Процес змішання культур - один із результатів економічної та культурної глобалізації, тенденції якої є сталими. Серед багатьох проблем, що сьогодні вирішуються в освіті, особливе місце посідає проблема формування терпимого, приймаючого ставлення до представників інших національних та етнічних культур. Перебуваючи в межах інтересів різних суспільних наук (етнології, соціології, філософії, педагогіки, психології і т.п.), національність і етнічна толерантність як багатоаспектний феномен розглядається як принцип соціальної взаємодії, і як культурна цінність, і як ієрархічно значуща норма моралі, і як моральна якість. Сучасний розвиток міжнародної спільноти характеризується значними соціальними трансформаціями, а саме загостренням міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, зростанням агресивних дій з боку міжнародних терористичних організацій. Процеси інтеграції охоплюють всі сфери людського життя. Разом із тим, продовжують зберігатися багатовікові традиції, що склалися в окремих країнах і на різних континентах, що враховують специфіку національного менталітету. Глобалізація сучасного суспільства вимагає змін і оновлення пріоритетних напрямів освіти, у тому числі щодо виховання патріотизму та інтернаціоналізму, що є одними з найважливіших тенденцій сучасного світу.

Одними із найсуттєвіших показників моральності людини є патріотизм і інтернаціоналізм.

Метою національно-патріотичного виховання є формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних

обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти. Головною складовою патріотичного виховання є формування у підростаючого покоління любові до рідної країни, що здійснюється в першу чергу сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань. Значну увагу патріотичному вихованню молоді приділяють органи державної влади, які здійснюють його переважно через формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, видатних пам'яток культури.

У зарубіжних країнах патріотичне виховання є невід'ємною складовою гуманітарної безпеки держави. Там значну увагу приділяють факторам, які впливають на відчуття патріотизму: мові, державним символам, національній аудіо-відео та друкованій продукції, національним героям, національним подіям, нормам поведінки керівництва країни, культурі та звичаям народу, системі державної пропаганди.

Наприклад, у США для пропаганди дуже активно використовують державний прапор. У Франції та Німеччині законодавство жорстко регламентує використання іноземних мов та аудіо-візуальної продукції на іноземній мові. В Данії виписані етичні стандарти суспільства. В багатьох країнах живуть по заповідях з Біблії та Корану. У Китаї, Північній Кореї та В'єтнамі активно просувається жорстка державна пропаганда.

Поняття "інтернаціональне виховання" охоплює формування та розвиток стійких переконань у необхідності міжнародної солідарності, почуття дружби до людей різних рас і націй, глибокої поваги до прав і національної незалежності великих і малих народів. Інтернаціональне виховання дошкільників в Радянському Союзі охоплювало формування дружнього ставлення до народів СРСР, розвиток інтересу до їх життя, праці, мистецтва, виховання поваги до всіх трудящих всіх національностей та ненависті до гнобителів. Дружні стосунки між дітьми різних національностей – одне з проявів соціалістичного інтернаціоналізму.

Перш ніж торкнутися складних питань розуміння патріотичного та інтернаціонального виховання в сучасній дошкільній освіті звернемося до тлумачних словників. За Великим тлумачним словником сучасної української мови, патріотизм (грец. *paths* — батьківщина) — любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу, готовність для них на жертви й подвиги [3, С.771]. Інтернаціоналізм – міжнародна солідарність трудящих різних країн [3, С.401]

За Українським педагогічним словником патріотизм – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любо до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямований на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності освітнього закладу. У процесі розвитку, навчання та виховання в дітей формуються патріотичні погляди й переконання [4, С.249]. А інтернаціональне виховання тлумачиться як формування й розвиток почуття дружби між народами та поваги до усіх національностей. Інтернаціональне виховання починається вже в дошкільні роки: діти знайомляться з життям різних народів, вчать розуміти й поважати їхні звичаї, традиції, літературу, мистецтво й культуру. Інтернаціональне виховання пронизує весь освітній процес освітнього закладу [4, С.148].

Таким чином, можна стверджувати, що проблема формування патріотизму та інтернаціоналізму надзвичайно багатоаспектна через свою інтегративну функцію, тому однаково значуща для всіх ланок освіти, починаючи з дошкільної. Сучасна дошкільна освіта спрямована на вирішення завдань, що пов'язані з особистісним розвитком дитини і створенням умов для забезпечення процесу соціалізації. Інтеграція дітей у сучасне суспільство проходить через засвоєння системи загальнолюдських здатностей, зміст яких складає оволодіння загальними способами дій з речами, побудову "чуттєвої картини світу", морального ставлення до себе подібного. Засвоєння соціального досвіду попередніх поколінь допомагає дитині не тільки прийняти визначні цінності основи буття,

значущий для визначеної спільноти стиль поведінки, а й виробити власний, особистісно значущий стиль співпраці.

Сьогодні досить гострою є проблема національно-культурної ідентичності підростаючого покоління, необхідність виявлення наступності вітчизняного педагогічного і культурного досвідів.

Підростаюче покоління залучається і до визначеної системи відносин, що складаються між народами. Ці відносини мають вирішальний вплив на формування у дітей культури міжнаціонального спілкування. Вплив національних відносин на людину має вагомість як фактор формування індивідуальної позиції особистості. Важливою рисою інтернаціональної свідомості є уважне ставлення до інтересів кожної нації та народності, і разом із тим протидія замкненості, розрізненості. У повсякденному житті далеко не завжди вдається охопити всі можливі протиріччя та труднощі, що виникають у складній та постійно мінливій галузі національних стосунків. Враховуючи вищезазначене для обернення впливу об'єктивних умов у внутрішню позицію, соціальних норм і цінностей вагому роль посідає цілеспрямована виховна діяльність. Особистість як носій визначеної етнічної культури формується під її впливом, а системоутворюючим фактором формування етнокультурної особистості виступає гуманістичне спрямована освітня діяльність. Особистісно-зорієнтовану модель в освіті неможливо адекватно реалізувати без етнокультурного змісту, що забезпечує усвідомлення себе суб'єктом визначеної культури. Етнічний компонент в освіті не обмежується тільки вивченням рідної культури, але і зорієнтований на розвиток дитини як особистості.

Дошкільне дитинство – період, в якому йде активний розвиток психічних функцій і всієї особистості в цілому. Стрімко розвивається мовлення, з'являється творча уява, особлива логіка мислення, що підпорядковується динаміці образних уявлень. Дошкільний вік, як відзначають відомі вітчизняні психологи О.М.Леонтьєв, О.В.Запорожець, Д.Б.Ельконін та інші – це період особливий, складний, і відповідальний, період первинного фактичного складу особистості. Саме в період дошкільного дитинства дитина осягає світ людських відносин. Розвивається та ускладнюється спектр емоційної сфери, проходить збагачення новими почуттями та переживаннями, розвивається емпатія. В цей час проходить становлення основних особистісних утворень. Формується відповідний рівень самосвідомості. Впродовж дошкільного віку спостерігається закономірний поступальний процес: від елементарних самовідчуттів і актів самовпізнання, що диференціюють Я та не Я, дитина переходить до усвідомлення себе як стійкого об'єкта уваги та відносин з боку інших людей. Це період реальної початкової соціалізації дитини, час структурування відносин із світом людей під час формування відповідного простору її розвитку, період, коли закладаються основи само сприйняття особистості. Саме тому дуже важливо впродовж періоду дошкільного дитинства закласти міцний, позитивний фундамент прийняття себе, що забезпечить сприятливий особистісний розвиток в цілому.

Виховання у дошкільників першооснов морально-політичних почуттів патріотизму та інтернаціоналізму поєднує у собі завдання пізнавального і виховного змісту. Для формування в дітей почуттів необхідно передусім збагатити їхній кругозір певними знаннями, сформувані в них правильні уявлення про суспільні явища і події. Але засвоєння дітьми лише певних знань, одного впливу на їхню свідомість ще недостатньо. Для виховання початкових патріотичних і інтернаціональних почуттів поряд із збагаченням дошкільників певними знаннями уявленнями потрібно впливати на їхні почуття, формувати в них емоційно-позитивне ставлення до суспільних явищ, фактів, подій, до людей різних національностей. Як відомо, почуття формуються в процесі ігрової, трудової, навчальної діяльності. В основі їх лежать потреби, пов'язані із стосунками між людьми.

Початкові почуття патріотизму та інтернаціоналізму дошкільнят розвиваються у тісному зв'язку з їхньою пізнавальною діяльністю, з оволодінням необхідними уявленнями і знаннями, які потрібно формувати і розвивати в нерозривній єдності. В такому разі потрібно створити психологічні ситуації, що сприяють утворенню емоційно-позитивного ставлення до суспільних явищ, подій, рідного краю, вчинків, праці, національних звичаїв людей.

Психологічними дослідженнями доведено, що формування уявлень та понять про патріотичні та інтернаціональні вчинки й поведінку та вироблення звичок патріотичного та інтернаціонального виховання залежить від різних факторів. Основою таких уявлень і понять, знань і переживань, враження про пережиті почуття, залишені в пам'яті образи людей, їхні вчинки та якості. Основою звички патріотичної та інтернаціональної поведінки є відпрацьований механізм дії, формування систем умовних рефлексів. Тому поряд з розширенням та поглибленням знань і переживань дітей, важливо вправляти дітей у посильних для них моральних вчинках і поведінці.

Усвідомлення себе в дошкільному дитинстві, що проходить в межах позиції “Я та суспільство”, фіксується в особливій формі рівня розвитку самості – у самоствердженні “Я сам”. Процес розгортання “Я та суспільство” на дистанції дитини-дошкільника має свій зміст. За ствердженням І.Ю.Запорожця, дошкільний вік має три позиції поетапного виокремлення Я. Молодший вік несе в собі позицію наслідування, тобто діти спроможні впізнавати себе в ровеснику, визначеним чином самовиразитися та самоствердитися в дитячому колективі. В середньому дошкільному віці виокремлюються друга позиція поетапного виокремлення Я – конкретна, тобто діти намагаються виоре мети тільки себе, свою перевагу над іншими, при цьому не помічаючи переваг своїх ровесників. Старший дошкільний вік є третім періодом виокремлення свого Я – самооцінний, діти взмозі стати на позицію іншого, виявити емпатію, самоствердження протікає не за рахунок іншого, виникають нові внутрішні почуття, бажання – показати себе, виконати добре, отримати задоволення від спільної діяльності [6, С.231-240].

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних та інтернаціональних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Як зазначав В.О.Сухомлинський, почуття господаря власної землі – найважливіше патріотичне почуття, яке потрібно стверджувати в юних серцях. Справжнім патріотом стане той, для кого в роки дитинства доля окремої суспільної істоти, так же важлива, як і глибинне особисте: іграшка, улюблена книжка і т.п. [11, С.261]. Видатний педагог, у своїй педагогічній діяльності, сприяв розвитку, загостренню в дітей громадянського бачення світу. Без хвилювання за долю далеких людей, котрі, не мають, здавалося б, безпосереднього відношення до особистої долі, до життя власної сім'ї, неможливий вступ до ідей [10, С. 173]. Серед засобів, знарядь, виховання патріотичних та інтернаціональних почуттів, вчений особливого значення надавав слову, але тільки за умов діяльності – діяльності рук, діяльності розуму, тобто передавання інтелектуальних багатств. Виховання – це передусім ідейне виховання, формування ідеології. А ідеологія людини залежить від того, що вона думає і як думає, які події, люди, явища хвилюють її, до чого вона прагне, що вважає добром і що – злом [9, С.364].

Як зазначає О.Є.Духніч, толерантність починається у відносинах людини із самою собою. Будь-яка категорія порівняння і виявлення відмінностей повинна бути не порожньою на внутрішньоособистісному рівні, заповненою актуальним ціннісним і особистісним змістом, позитивним за своєю природою, не збитковою за своєю повнотою. Лише тоді відмінність іншого буде визначатися як позитивна, оскільки її наявність не буде виявляти недолік власної унікальності і самотності людей, що вступають у взаємодію. Якщо власна етнічна ідентичність не має змістовної наповненості, виникає напруження, що зрештою призводить до етнотолерантності й боязні етнічного іншого. Етнічна толерантність завжди є якістю, що виховується як можливість говорити про себе і свою культуру, можливість розповісти про культуру і звичаї сусіда. Подібне виховання має здійснюватися якомога раніше. О.Є.Духніч переконана, що увага педагога має бути спрямованою не лише на передачу знання про рідний для дитини народ, а і про інші народи, що живуть по сусідству, а й на допомогу в розвитку власних здібностей говорити про свою і чужу етнічну унікальність. Лише обернена у власну мову як продукт взаємного

відношення толерантність стає природним виміром індивідуального та соціального життя в полі етнічному суспільстві [5, С.62-65].

У дослідженнях М.І.Богомолової звертається увага на періодичність вживання дефініції – аффіліація, що у перекладі з англійської означає приєднання, зв'язок. Вчений зазначає, що стосовно дітей дошкільного віку аффіліація сприймається як потреба (мотивація) у спілкуванні, емоційних контактах, дружбі, любові. Аффіліація виявляється в наганні бути у спільноті інших людей, взаємодіяти з навколишніми, надавати кому-небудь допомогу та підтримку, а також приймати їх від нього. Потреба в аффіліації формується в стосунках з батьками і ровесниками та залежить від стилю виховання. Потреба в аффіліації виникає також і у процесі міжнаціонального, полікультурного виховання, спілкування [2, С. 85-103].

Патріотичні та інтернаціональні почуття не з'являються самі собою. Це результат довготривалого виховного впливу на людину, починаючи з раннього віку. Національне і міжнаціональне виховання дітей дуже складний за своїм характером процес. Він потребує не тільки різноманітних методів, цілеспрямованості, неперервності, а і головне – тривалого часу і починатися повинен з раннього дитинства. Ще Я.А.Коменський писав, що треба “поставити справу так, щоб однією роботою одночасно виконувалась дві чи три справи”, “щоб вся робота приносила більше, аніж один результат. Тут загальне правило складається у тому, щоб завжди і скрізь брати разом те, що пов'язане одне з одним” [8, С.337]. Це свідчить про тісний взаємозв'язок патріотичного та інтернаціонального виховання. Інтернаціональне виховання доречно починати з ознайомлення з тією національністю, до якої діти належать самі. В сучасних умовах розвитку полікультурного суспільства ця проблема набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю формування з ранніх років соціальної, творчо активної самостійної, високоморальної особистості.

Саме в дошкільному віці дитина вступає до першої стадії політичного розвитку, з 3-4 років починає формуватися ставлення до національної символіки. За Державною базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” вже в молодшому віці діти здатні за допомогою дорослого дізнатися про свою країну, різних людей, що її населяють, державну символіку, національні традиції та свята [1, С.125]. Відповідно до можливостей дітей визначено завдання розвитку: виховувати інтерес до місця проживання (міста, села, країни) та близьких родичів, знайомих. Активність дитини цього віку таким чином буде реалізована через вживання слів, які містять інформацію про національні особливості побуту мешканців певної місцевості, поведінки, культури; називання своєї країни, кольорів державного прапора, національності людей, які живуть на Україні, знання того, що державною мовою є українська, назви кількох інших країн, уявлення про те, що люди, які населяють одну країну, можуть розмовляти різними мовами, орієнтуватися в тому, що існує багато різних мов, країн.

Для 5-річних національний фактор не вирішальним. Проте, на думку Л.М. Захарової, багатоетнічне найближче оточення входить до життя дитини через звучання іншої мови, колорит національних мелодій, багатоманітність імен. В той же час, негативні соціальні фактори нашої дійсності диктують потребу у прищепленні загальнолюдських норм моралі, починаючи з дошкільного віку [7, С.60-71]. За Державною базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” діти старшого дошкільного віку цікавляться життям людей, знають, що землю населяють різні народи, які різняться між собою зовнішнім виглядом, уподобаннями, способом проживання, культурою; цікавляться географічною атрибутикою, різними історичними подіями, марками, значками, монетами, державною символікою. [1, С.211]. Завданнями розвитку визначено надавання можливості порівнювати свій спосіб життя із життям інших людей, приучення до культури минулого та сучасності свого народу, культур інших народів [1, С.212]. Реалізація активності дітей старшого дошкільного віку виявляється через називання назви своєї країни, її столиці, своєї вулиці та державної символіки; усвідомлення, що в світі є багато різних країн, можливості назвати кілька з них, особливості місцевості, рослинного і тваринного світу, орієнтуванні у загальних ознаках населення Землі та відмінностях зовнішніх ознак людей, культурі, мові; за допомогою дорослого може назвати кілька

спільних ознак представників різних народів та відмінностей між ними; володіє словами-ознаками прихильного ставлення до людей різної національності [1, С.221].

Для патріотичного та інтернаціонального виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних і інтернаціональних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного та інтернаціонального виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ близького оточення та далеких країн.

Цілеспрямоване патріотичне та інтернаціональне виховання повинно поєднувати любов до найближчих людей з формуванням поважного та терпимого ставлення до людей іншої національності, до певних феноменів суспільного буття рідної та іншої країни.

При організації роботи з патріотичного та інтернаціонального виховання дітей дошкільного віку необхідно чітко визначити засоби та методи, за допомогою яких має здійснюватися освітня робота.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі необхідно ознайомлювати дітей з явищами суспільного життя, народознавства, засобами мистецтва, організовувати практичну діяльність дітей (працю, спостереження, ігри, творчу діяльність та ін.), національні, державні свята. Найбільш доцільно планувати матеріал за темами. Широко за обсягом теми мають відповідати змісту освітньої програми за якою працює ДНЗ. Тематичне планування сприятиме ефективному засвоєнню дошкільниками знань як про свою країну, так і про другі країни близького та далекого зарубіжжя. Патріотичне та інтернаціональне виховання охоплює виконання завдань не тільки морального, але і трудового, розумового, естетичного, а також фізичного виховання. Добір та систематизація знань проводиться з урахуванням розумових можливостей дітей дошкільного віку, тобто рівень розумового розвитку є своєрідною передумовою та необхідною умовою виховання в дітей патріотичних та інтернаціональних почуттів. Народна мудрість : “Щоб ввійшло до голови, має пройти через душу” образно передає головний шлях патріотичного та інтернаціонального виховання – запам’ятовування та усвідомлення матеріалу буде ефективним, коли дитина отримує уявлення шляхом чуттєвого сприйняття, тобто за умови активності зору, слуху, відчуття, нюху і т.п. Інтернаціональне виховання здійснюється за допомогою різноманітних засобів: спілкування, переписки, використання художніх творів та творів зображувального мистецтва, національних ляльок, національних танків, пісень і т.п. Таким чином, педагог має наслідувати золоте правило, яке сформульоване ще Я.А.Коменським: “Все що тільки можливе, надати для сприйняття”.

Особливістю роботи з патріотичного виховання дітей дошкільного віку є організація активної, різноманітної діяльності дітей, адже бути патріотом – не тільки знати та любити свою країну, а і активно діяти на її благо. Педагог має і повинен знайти для дітей таку діяльність, щоб її зміст узгоджувався з завданнями виховання, а форма була доступною для кожної дитини та відповідала змісту. Формування патріотичних почуттів дітей потребує налагодження тісних зв’язків з сім’єю. Успіх патріотичного виховання значною мірою залежить від національної та міжнаціональної культури батьків і педагогів. Таким чином, головним завданням патріотичного виховання дітей дошкільного віку є формування основ національної самосвідомості — відчуття належності до певної нації, яка виявляється в етнічному самовизначенні (віднесенні себе до певної етнічної групи). Основою національної самосвідомості є національні почуття — комплекс емоцій, які фіксують суб’єктивне ставлення людей до своєї нації, її потреб і норм життя, а також до інших народів. Важливо, щоб сформовані у ранньому дитинстві національні почуття, елементи національної свідомості мали моральну спрямованість.

З вихованням почуття національної гордості за рідну країну тісно пов’язане інтернаціональне виховання, виховання поважного ставлення до людей іншої національності, які живуть поруч або за кордоном. Формування патріотичних почуттів дітей дошкільного віку має поєднуватися з вихованням їх у дусі миру. Адже глобалізація, зростання відкритості суспільств актуалізує ідею планетарності, вселяє багатьом людям відчуття того, що вони є жителями Землі. За даними Всесвітньої організації з дошкільного

виховання (ОМЕР), представники різних країн змістом мирних відносин між людьми вважають:

- а) любов і повагу до ближнього, щирість, співпереживання, привітність, розуміння, вміння допомагати тим, хто потребує допомоги;
- б) дотримання прийнятих у суспільстві моральних норм, протидію злу без виявлення агресивності;
- в) почуття солідарності та відповідальності стосовно інших.

Безперечно, малюк не відразу починає зауважувати ознаки національної належності людей, особливо коли йдеться про нації, які не мають помітних відмінностей у зовнішності, одязі, побутовій культурі. У середньому дошкільному віці інтерес дитини до явищ суспільного життя підводить її до усвідомлення певних виявів міжнаціональних стосунків. У цьому сенсі батьки і вихователі мають дбати, щоб дитина засвоювала норми міжнаціонального спілкування (співжиття) не стихійно, а цілеспрямовано, орієнтуючись на загальнолюдські моральні цінності. Формуванню доброзичливих міжнаціональних стосунків у дошкільному закладі сприяє доброзичливе, дружелюбне співжиття у групі, в якій є діти різних національностей.

Отже, завдання патріотичного та інтернаціонального виховання дошкільників є актуальними та важливими у сьогоденні. Виховання в дітей патріотичних та інтернаціональних почуттів досягає бажаних результатів лише тоді, коли воно проводиться в загальному освітньому процесі, підтримується, закріплюється та поглиблюється в різних видах діяльності: зображувальній, ігровій, трудовій, пов'язується із святами, з використанням суспільно-корисних справ. Спрямованість морального виховання на загальний особистісний розвиток дитини, його неперервність у педагогічному процесі, багатоманітність напрямів і методів вимагає високої професійної та моральної культури вихователя, гуманістичної спрямованості його педагогічної діяльності, вміння розуміти дитину і діяти спільно з нею. Результатом такої роботи може стати вищий рівень моральної вихованості дітей - здатність до морального самовдосконалення, усвідомлена потреба в ньому.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”/М-во освіти та науки України, Акад.пед.наук України; наук.ред.та упоряд. О.Л.Кононко. – К.: Світич, 2008. – С.125, 211, 212, 221.
2. Богомолова М. Использование аффилиации в воспитании культуры межнационального общения//Детский сад от А до Я, 2006. - №6. – С. 85-103
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад.і голов.ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – С.401, 771
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С.148, 249
5. Духніч О.Є. Толерантність та сучасний дискурс про відмінності у мультикультурному суспільстві Криму//Практична психологія та соціальна робота, 2008. - №9. - С.62-65
6. Запорожец И.Ю. Самоутверждение в дошкольном возрасте как начальная форма самореализации растущего человека//Мир психологии, 2010. - №3. – С.231-240].
7. Захарова Л. Концептуальные положения и программа по воспитанию у детей дошкольного возраста культуры межнационального общения//Детский сад от А до Я, 2006. - №6. – С.60-71
8. Коменский Я.А. Великая дидактика. – Избр.пед.соч. – М., 1982. – Т.1. – С.337
9. Сухомлинский В.А. Вибрані твори. Том п'ятий. Статті – К.: Рад.школа, 1977. – С.364
10. Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. – М.: Издательство ЦКВЛКСМ “Молодая гвардия”, 1971. – С. 173
11. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Рад.школа, 1988. – С.261
12. <http://www.sofia.com.ua/>
13. <http://www.uceps.org/ukr/poll>.